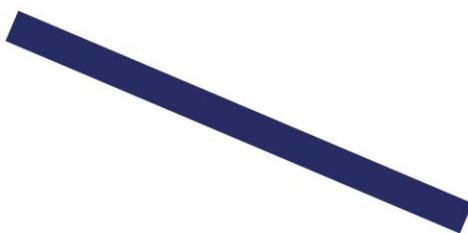

Richtlijnen

Do's en don'ts voor strafpleiters

donderdag 1 juni 2023

/OVB
ORDE VAN
VLAAMSE
BALIES

1 Inleiding

Het is zorgwekkend dat advocaten steeds vaker in het zoeklicht van politie en parket lijken te komen. Vaak staat de vraag centraal welke informatie – die advocaten bekomen tijdens de uitoefening van hun beroep – kan of mag doorgegeven worden en aan wie. Daarnaast lijkt er onduidelijkheid te bestaan over de vraag in welke mate een advocaat mag optreden voor meerdere partijen in hetzelfde dossier. Het lijkt in dit kader ook nuttig om de aandacht te vestigen op de wijze waarop advocaten om dienen te gaan met de media. Huidige nota tracht klaarheid te brengen in deze delicate materies.

2 Welke informatie mag men delen en met wie?

Vooreerst moet er een onderscheid gemaakt worden naargelang de bron van de bekomen informatie. Er gelden immers andere regels wanneer de informatie bekomen wordt uit een lopend strafonderzoek (hieronder punt 2.1.), dan wanneer de informatie rechtstreeks van de cliënt wordt bekomen (hieronder punt 2.2.).

2.1 Informatie afkomstig uit een lopend strafonderzoek

De artt. 28*quinquies* en 57 Sv. stipuleren dat het onderzoek geheim is, behoudens de wettelijke uitzonderingen. Een onderzoek wordt dus principieel in het geheim gevoerd, enerzijds om reden van efficiënte waarheidsvinding, anderzijds omwille van de eerbiediging van het vermoeden van onschuld.

Verder bepalen deze artikelen dat eenieder die beroepshalve verplicht is zijn medewerking te verlenen aan het onderzoek, tot geheimhouding verplicht is. Hij die dit geheim schendt, wordt gestraft met dezelfde straffen als deze voorzien in art. 458 Sw., hetwelk de schending van het beroepsgeheim beteugelt (zie hierna onder 2.2.).

Uit het voorgaande volgt dat advocaten op zich niet gebonden zijn door het geheim van het onderzoek; zij zijn immers niet beroepshalve verplicht medewerking te verlenen aan het onderzoek. Daarnaast kan opgemerkt worden dat het geheim van het onderzoek logischerwijze beperkt blijft tot de onderzoeksfase. Zodra het onderzoek afgerond is, geldt dit principe niet meer.

De hoger aangehaalde artikelen vermelden zelf dat de wet uitzonderingen kan voorzien op dit geheim van het onderzoek. Zo voorziet art. 61 *ter* Sv. in de mogelijkheid om lopende het onderzoek inzage dan wel kopiname te kunnen verkrijgen van een strafdossier. Ook de wet op de voorlopige hechtenis voorziet in de mogelijkheid om kennis te kunnen nemen van de resultaten van het gevoerde onderzoek, met name 1 of 2 dagen voorafgaand aan de behandeling van de zaak voor de onderzoeksgerechten.

Dit betekent evenwel niet dat advocaten vrijelijk en met eender wie mogen communiceren over de regelmatig bekomen informatie. De wet zelf stelt immers grenzen aan het recht op inzage, dan wel kopiname. Zo stelt art. 61 *ter*, §4, lid 2 Sv. uitdrukkelijk dat men de inzage of kopiname alleen mag gebruiken in het belang van de verdediging, op voorwaarde dat het vermoeden van onschuld in acht wordt genomen, alsook de rechten van verdediging van derden, het privéleven en de waardigheid van de persoon. De wettelijke uitzondering op het geheim van het onderzoek is bijgevolg inhoudelijk begrensd.

Wanneer een advocaat recht heeft op kopiname van het strafdossier, mag hij deze kopie uiteraard overmaken aan zijn cliënt. De Codex Deontologie voor Advocaten (hierna Codex) bepaalt in artikel 79 nader dat hij daarvoor de regels van omzichtigheid en kiesheid moet eerbiedigen.

Ook tijdens de voorlopige hechtenis mag de advocaat een kopie van het dossier overmaken aan zijn cliënt. Art. 21, § 3 VHW stelt zelfs uitdrukkelijk: “*De inzage van het dossier houdt in dat de verzoeker of*

zijn advocaat er zelf met hun eigen middelen kosteloos een kopie van kunnen nemen ter plaatse.” Met dit laatste wordt bedoeld op het nemen van scans of foto’s ed. De wet voorziet aldus uitdrukkelijk in de kopienamen van het dossier, dit voor zowel de verzoeker als zijn advocaat. De wet voorziet echter evenzeer in de mogelijkheid voor de onderzoeksrechter om het recht op kopienamen op een gemotiveerde wijze te verbieden, indien de noodwendigheden van het onderzoek dit vereisen, of indien de kopienamen een gevaar zou opleveren voor personen of een ernstige schending van hun privéleven zou inhouden.

Daartegenover staat dat de advocaat de regelmatig bekomen informatie uit een lopend strafonderzoek uitsluitend mag delen met zijn cliënt. Indien hij informatie of stukken uit het strafdossier meedeelt aan iemand anders dan zijn cliënt, stelt hij zich bloot aan vervolging.

Artikel 80 van de Codex vormt hierop een uitzondering. De advocaat van de ouders van een minderjarige die betrokken is in jeugddelinquentiezaak mag hen op de hoogte brengen van de inhoud van het persoonlijkheidsdossier van de minderjarige en van de stukken over zijn leefomgeving; Hij mag hen hiervan echter geen afschrift bezorgen. De advocaat van de minderjarige zelf mag deze informatie uiteraard niet meedelen aan de ouders van die minderjarige.

Het belang dat de wetgever hecht aan het geheim van het onderzoek, blijkt ook uit het feit dat er een aparte strafbaarstelling werd ingevoerd voor de gevallen waarin er misbruik werd gemaakt van het inzage-recht. Art. 460ter Sw. stelt strafbaar elk gebruik van de verkregen informatie *“dat tot doel en tot gevolg heeft, het verloop van het onderzoek te hinderen, inbreuk te maken op het privéleven, de fysieke of morele integriteit of de goederen van een in het dossier genoemde persoon.”*

Recente evoluties tonen aan dat het Openbaar Ministerie zwaar tilt aan de naleving van de hierboven aangehaalde principes.

Praktische toepassingsgevallen

Communicatie met (beweerde) familie of vrienden van een aangehouden cliënt is uitermate delicaat en vergt bijzondere terughoudendheid. Hetzelfde geldt uiteraard ten aanzien van de media. Alleszins mag geen enkele informatie over het lopend onderzoek zelf worden vrijgegeven. Hoewel vanuit menselijk oogpunt begrip kan opgebracht worden voor de bezorgdheid van de entourage van cliënt, is uiterste voorzichtigheid geboden, temeer nu advocaten onmogelijk op de hoogte kunnen zijn van onderliggende verhoudingen of zelfs van een mogelijke betrokkenheid van de persoon met wie zij in contact staan. Advocaten kunnen doorgaans evenmin controleren – zeker bij telefonische contacten – of personen daadwerkelijk zijn wie ze beweren. De communicatie over de stand van het onderzoek dient dan ook tot een strikt minimum beperkt en zeer algemeen te blijven.

Zo kan weliswaar meegedeeld worden dat de aanhouding bevestigd blijft omdat er nog bijkomend onderzoek moet uitgevoerd worden, doch dit dient in algemene bewoordingen te geschieden. Meedelen dat er bijvoorbeeld nog een huiszoeking moet plaatsvinden, of een confrontatie met persoon X is echter volstrekt uit den boze.

Ook het verslag over de stand van het onderzoek tijdens de zitting van de raadkamer of de kamer van inbeschuldigingstelling valt binnen deze materie. Het meedelen van aangekondigde, maar nog niet uitgevoerde onderzoekshandelingen aan iemand anders dan de eigen cliënt, is dan ook niet toegelaten.

Alleszins mag niet toegegeven worden aan de voorkomende druk om stukken van het strafdossier over te maken aan anderen dan de eigen cliënt. Kortom kan gesteld

worden dat de inhoudelijke bespreking van het dossier beperkt dient te blijven tot de eigen cliënt.

2.2 Informatie afkomstig van de cliënt zelf

Naast informatie afkomstig uit een lopend strafonderzoek, bekomt een advocaat geregeld vertrouwelijke informatie van de cliënt zelf. Ook hier is de grootste voorzichtigheid geboden wanneer de advocaat communiceert met derden. Het vrijgeven van vertrouwelijke informatie wordt evenzeer deontologisch en ook strafrechtelijk beteugeld, met name middels art. 458 Sw.

De doelstelling van de wetgever was tweevoudig. Dit wetsartikel beschermt tegelijk 1) het belang dat de geheimrechtigde – de cliënt – heeft dat de geheimen die hij toevertrouwde niet worden verspreid en 2) het belang dat de geheimhouder – de advocaat – heeft om te waarborgen dat allen die zich tot hem in vertrouwen wenden, de zekerheid hebben dat zij zonder gevaar voor onthulling hun geheimen kunnen toevertrouwen. De wetsbepaling scheidt bijgevolg enerzijds een plicht tot geheimhouding of zwijgplicht in hoofde van de geheimhouder / advocaat en anderzijds een zwijgrecht ten aanzien van derden, particulieren of overheid, die graag kennis zouden nemen van het toevertrouwd geheim. Hierbij dient nog aangestipt te worden dat het beroepsgeheim de openbare orde raakt; de loutere toestemming van de cliënt volstaat bijgevolg niet om het beroepsgeheim zomaar te doorbreken.

Het spreekt aldus voor zich dat een advocaat de vertrouwelijk meegedeelde informatie aan niemand anders mag meedelen.

Praktische toepassingsgevallen

Hoewel voorgaande evident lijkt, kunnen er situaties ontstaan waarbij men ongewild het beroepsgeheim schendt. Alertheid is dus op zijn plaats. De regel is evenwel eenvoudig: indien er geen toestemming is van de cliënt, mag er niet gesproken worden over datgene wat vertrouwelijk werd meegedeeld. Het eenvoudigste is simpelweg met niemand over de zaak te communiceren. Wanneer communicatie noodzakelijk of aangewezen is, is het imperatief om hieromtrent duidelijke afspraken te maken.

Bij voorgaande moet in het achterhoofd gehouden worden dat het beroepsgeheim de openbare orde raakt: zonder toestemming van de cliënt communiceren is inderdaad uit den boze, doch omgekeerd impliceert de toestemming van de cliënt geenszins dat vrijelijk mag gecommuniceerd worden met derden.

Het feit dat bepaalde zaken vaststaan of duidelijk zijn, impliceert niet dat de bekomen informatie niet meer vertrouwelijk is. Zo kan het voorkomen dat de cliënt de feiten toegeeft lopende het onderzoek, doch ten aanzien van het thuisfront volhoudt niets met de feiten te maken te hebben. Het is niet de taak van de advocaat om anderen in te lichten van de bekentenissen. Het is dan ook aangewezen om steeds duidelijke afspraken te maken met de cliënt over wat er precies kan gecommuniceerd worden.

Ook ten aanzien van de rechtsbijstandsverzekering dient terughoudendheid aan de dag gelegd te worden. Vaak wordt gevraagd naar kopie van de verklaring van cliënt, of zelfs van het ganse dossier, hetgeen in strijd is met het beroepsgeheim. Aan mogelijke druk – bijvoorbeeld het niet betalen van de factuur – mag niet toegegeven worden.

In uitzonderlijke gevallen kan het beroepsgeheim wijken, wanneer een hoger belang primeert (bijvoorbeeld een ernstig en dreigend gevaar voor anderen). In deze uitzonderlijke gevallen dient onmiddellijk de stafhouder gecontacteerd te worden.

3 Optreden voor meerdere cliënten bij Salduz-verhoorbijstand

De Orde van Vlaamse Balies heeft vernomen dat er bij zowel advocaten als verbalisanten onduidelijkheid bestaat over de mogelijkheid om bij een verhoor op te treden voor verschillende verdachten in dezelfde zaak. Dat leidt tot gevallen waarin de verbalisant advocaten weigert om verhoorbijstand te verlenen. Het is daarom nodig dat de relevante wetgeving en deontologische regels in herinnering worden gebracht.

Artikel 124quater, §7 van de Codex bepaalt dat een advocaat in het kader van de permanentiedienst Salduz geen opdracht mag aanvaarden voor bijstand aan een andere verdachte die betrokken is in hetzelfde strafrechtelijk onderzoek. De advocaat moet deze opdracht weigeren of zich terugtrekken zodra hij dit vaststelt. Deze bepaling is van toepassing op de advocaat, zijn medewerkers en zijn stagiairs. Als advocaten het beroep in associatie of groepering uitoefenen, is deze bepaling van toepassing zowel op de groep in zijn geheel als op zijn individuele leden en op de stagiairs en medewerkers van het samenwerkingsverband.

Het is evenwel belangrijk dat deze bepaling “op geen enkele wijze toepassing vindt voor de verhoorbijstand Salduz die de advocaat verleent buiten de permanentiedienst van de Orde van Vlaamse Balies” (artikel 124bis, §4 Codex). Onder permanentiedienst moet worden verstaan “de door de Orde van Vlaamse Balies georganiseerde permanentiedienst voor verdachten die geen keuze van eigen advocaat hebben gemaakt of waarvan de door hen gekozen advocaat niet beschikbaar is (artikel 124ter, §1 Codex).”

Bij vrije keuze gelden de algemene deontologische regels (artikelen 5 en 6 Codex). Het is dan aan de advocaat om te bepalen of er sprake is van een belangenconflict tussen diens cliënten.

Artikel 2bis van de Wet op de Voorlopige Hechtenis, ingevoerd bij de Salduz-wet van 13 augustus 2011 en gewijzigd door de Salduz bis-wet van 21 november 2016 bepaalt dat er contact wordt opgenomen met de permanentiedienst van de Orde van Vlaamse Balies om een advocaat ter beschikking te stellen voor eenieder die van zijn vrijheid beroofd is en onderworpen wordt aan een verhoor. Met de vermelding van vrijheidsberoving wordt verduidelijkt dat de permanentiedienst en daarmee afdeling III.2.7bis van de Codex betrekking hebben op categorie IV.

De praktijk vereist echter nuance. In het geval van minderjarigen en kwetsbare meerderjarigen wordt namelijk ook bij categorie III gebruik gemaakt van de Salduzweb-applicatie en zodoende van de permanentiedienst. De OVB meent dat deze advocaten eveneens onder het toepassingsgebied van het Salduz-reglement vallen.

Samengevat volgen uit bovenstaande bepalingen volgende regels:

- **Bij vrije keuze van de advocaat:** de algemene deontologische regels zijn van toepassing. Artikel 5, §2 van de Codex Deontologie bepaalt als volgt: “De advocaat kan niet optreden voor meer dan één client, indien er een belangenconflict tussen die cliënten bestaat of een wezenlijke

*dreiging daartoe, tenzij en zolang aan de voorwaarden van art. 6 wordt voldaan.*¹ Het is aan de advocaat om te bepalen of er sprake is van een belangenconflict.

- **Aanstelling via de permanentiedienst voor verhoorbijstand categorie IV:** de advocaat mag geen opdracht aanvaarden voor meerdere verdachten in hetzelfde strafrechtelijk onderzoek (artikel 124quater, §7 Codex)
- **Bij verhoor categorie III:**
 - o Regel: Afdeling III.2.7bis van de Codex is niet van toepassing en de advocaat valt terug op de hierboven aangehaalde algemene bepalingen met betrekking tot de vrije keuze. Het behoort met andere woorden aan de advocaat zelf toe of er sprake is van een (al dan niet toelaatbaar) belangenconflict. Het is dus niet toegestaan voor verbalisanten om in de uitnodiging tot verhoor categorie III te vermelden dat de verdachte zich niet mag laten bijstaan door een advocaat die reeds heeft opgetreden voor andere cliënten in dezelfde strafzaak die ook een uitnodiging tot verhoor categorie III hebben ontvangen.²
 - o Uitzondering bij het gebruik van de permanentiedienst bij minderjarigen en kwetsbare meerderjarigen: de advocaat mag geen opdracht aanvaarden voor meerdere verdachten in hetzelfde strafrechtelijk onderzoek (artikel 124quater, §7 Codex).

4 De omgang met de media

Het is de advocaat weliswaar toegestaan om mededelingen te doen in de media, doch hij moet hierbij het beroepsgeheim, de principes van waardigheid, rechtschapenheid en kiesheid die aan zijn beroep ten grondslag liggen, eerbiedigen (art. 156 Codex). Het spreekt voor zich dat hij steeds correcte informatie verschaft en deze op een serene wijze toelicht. Hierbij moet hij het vermoeden van onschuld, de rechten van verdediging, het recht op bescherming van het privéleven, de waardigheid en de regels van het beroep in acht nemen.

Het is van belang eraan te herinneren dat de advocaat de informatie die door een derde wordt gepubliceerd voorafgaandelijk goedkeurt, tenzij dat gezien de omstandigheden van de communicatie niet mogelijk is. Concreet houdt zulks in dat men een krantenartikel dient goed te keuren vooraleer het gepubliceerd wordt. Alleszins is de advocaat zelf verantwoordelijk voor zijn mededelingen in de media. Hij kan zich bijgevolg niet verschuilen achter de brede rug van de journalist. Hij beschikt in die context overigens niet over de immuniteit van het pleidooi.

Tot slot zijn interviews in toga niet toegelaten buiten het gerechtsgebouw.

In dossiers waarin hijzelf niet betrokken was of is, en over maatschappelijke evenementen en vraagstukken mag de advocaat in het openbaar en aan de media inlichtingen, toelichtingen en uiteenzettingen verschaffen, mits naleving van de hierboven aangehaalde principes (art. 157 Codex). In dossiers waarin hijzelf wel betrokken is als raadsman, mag de advocaat in het openbaar en aan de media inlichtingen, toelichtingen en uiteenzettingen geven, mits naleving van de hierboven aangehaalde

¹ Artikel 6 Codex Deontologie: § 1. Een advocaat mag evenwel optreden voor meerdere cliënten tussen wie er een belangenconflict bestaat of dreigt te ontstaan:

- indien de betrokken cliënten na schriftelijk te zijn ingelicht hun akkoord schriftelijk bevestigen, en
- zolang er geen gevaar bestaat voor schending van zijn beroepsgeheim, noch van zijn onafhankelijkheid, en
- zolang tussen die cliënten geen vordering voor de rechtbank of voor een scheidsgerecht wordt vervolgd betreffende het voorwerp van de door hen gevraagde tussenkomst.

§ 2. Wanneer meerdere cliënten tussen wie een belangenconflict bestaat of dreigt te ontstaan, maar die in eenzelfde aangelegenheid een gemeenschappelijk belang hebben, zich voor de verdediging van dat gemeenschappelijk belang tot de advocaat wenden, kan hij voor die cliënten slechts optreden voor een rechtbank of een scheidsgerecht of rechtscollege, indien: - de cliënten schriftelijk akkoord gaan, en

- de advocaat oordeelt dat de belangentegenstelling of het risico daartoe hem niet belemmert de belangen van alle betrokken cliënten naar beste vermogen te behartigen zonder schending van het beroepsgeheim en onafhankelijkheid.

² Deze praktijk zou reeds zijn gehanteerd door FGP Antwerpen.

principes en bijkomend mits naleving van volgende bijzondere regels (art. 158 Codex): 1) De advocaat voert het proces niet in de media. 2) De advocaat verzekert zich op voorhand van de toestemming van zijn cliënt om publieke mededelingen te doen. 3) De advocaat heeft steeds de belangen van de cliënt voor ogen.